

ADATOK A MAGYAR ERDÉSZETI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉHEZ II.

ERDÉSZMOZGALMAK, MINT A PARASZTMOZGALMAK RÉSZEI

Fosztogatások, erdőpusztítás, bérkövetelés

Az 1848. utáni erdei mozgalmak elsősorban a parasztmozgalmak részeként jelentkeztek. Az erdők birtokáért főleg az ország északi megyéiben bontakoztak ki erőteljes küzdelmek. A parasztok az úrbériség eltörlése után is természetesen tartották az erdők használatát. Munkánkban nem minősíthetjük „erdészeti munkásmozgalomnak” a jogtalan követelődéseket, nyilvánvaló jogsértéseket (pl. vadorzás). Találkozunk egyes forrásokkal, amelyek korábban ezeket is munkásmozgalmi akcióként tüntették fel azért, mert lakossági körökben nyilvánultak meg. Nem szerepeltetjük ezeket, mint ahogy azokat sem, amikor a lakossági ellenszegülés egyértelműen hatósági eljárásokkal szemben nyilvánult meg, amelyek tulajdonképpen a társadalmi továbbhaladást szolgáló jogszabályokat kívánták végrehajtani, feltéve, ha az igazságos módon történt (pl. a feudális jobbágyi viszonyokat felszámoló birtokrendezés, tagosítás stb.). Vannak azonban esetek, amelyek részben munkásmozgalmi, részben politikai mozgalmi eredetűek. Ilyeneket abban az esetben közlünk, amikor a munkásmozgalmi jelleg dominál.

Swieciny Frigyes kassai kerületi miniszteri biztos és *Bordolo altábornagy*, kassai területi parancsnok 1850. május 7-én közös jelentésben számoltak be Geringernek Zemplén megyei hivatalos útkjéről. Ebben szerepel, hogy a parasztok *semmibe sem veszik az erdők tulajdonjogát*, köztulajdonnak tartják mint a legelőt vagy a vizet. Akiknek az erdőállomány megvédése nem szívügyük, elnézik, hogy *felgyújtják az erdőket*, hogy így legelőhöz jussanak. *Zarka Sándor* Vas megyei alispán, 1849. március 29-én, Szombathelyen kelt jelentésében — melyet *Rohonezy Ignác* királyi biztosnak küldött — leírja, hogy a volt jobbágyok az urasági erdőkben *erőszakos erdőfoglalásokba* kezdett. Ezért négy helyséből állítottak parasztokat a fenyegető törvényszék elé. Vas megye közigazgatási jegyzőkönyve 1849. szeptember 1. és december 31. között feljegyzi, hogy *gróf Erdődy Kajetán* bepanaszolta volt jobbágyait, mert *magánerdejében több rendbeli kicsapongások* voltak. *Gróf Batthyány Gusztáv makkoltatás bitorlásával* tett kihágásokról írt feljelentést, a velemliek viszont arról tettek panaszt, hogy a földesúr az őket illető erdőben állandóan ölfát vágtak és a makkoltatást csak fizetésért engedte meg.

Gróf Apponyi Lajos, 1849. július 5-én Nagyszombatból azt írja, hogy a lakosság „kommunisztikus” magatartást tanúsít, amely alatt többek között azt is értette, hogy *fosztogatják az erdőket*.

Július 17-én, *Piacsek Károly*, Trencsén megye kormánybiztosa tesz jelentést, hogy a megye több községében a volt jobbágyok *borzasztó módon pusztítják az erdőket*. A hatóságok szigora kegyetlenül sújtotta a „tetteseket”. Aki fát hordott el az erdőből, borzalmas büntetésekkel sújtották. A basáskodó hivatalnokok a legkisebb kihágásért is megbotoztatták a parasztokat. A basáskodást azzal magyarázták, hogy ez a vidék „teljesen kommunisztikus” szellemű”, ahol a lakosok 160 000,— Ft összegű kárt okoztak az uradalomnak. Az erdőfoglalások miatt többször katonaság vagy csendőrség bevetését kérték és összetűzésekre került sor. *Villecz Ignác* ungvári kerületi főispán 1850. január 8-án azt jelenti, hogy sokszor egész községek igényt emelnek olyan

erdőkre, amelyek eddig a földesúré voltak, különböző fenyegetésekkel és túlkapásokkal veszélyeztetik a magánosok, sőt az állam vagyonát is. Okmányokat mutatnak fel, amelyeknek eredetiségében kételkedni kell.

„A hamis okmányok nyilván olyan egyénektől erednek, akik abból akar-nak hasznot húzni, hogy a társadalmat a vagyonbiztonság veszélyeztetésével nyugtalanítják. 1850. december 29-én, *gróf Forgách Lajos* földbirtokos levelet küldött Észak-Szabolcs megye főnökéhez a parasztok harcáról a földesúri jogok ellen. Ebben leírja, hogy az év kezdete óta hétszer gyűjtötták fel Pál-cán az erdőmester lakását, azután következett a szentmártoni vadász istálló-ja. A zendülők fenyegető leveleket küldtek, megtámadták a vadászt, meg-verték az uradalom alkalmazottját, tóba vetéssel fenyegették meg, egynek bevették a fejét, majd rálöttek a vadászra. „Mi vár majd reám — írja a földes-úr —, ha a körülméyek által kényszerítve, tagosítani kívánám birtokaim-at...?”

Külön fejezetet igényelhetne a Trencsén és Nyitra megyei községek harca az erdők birtoklásáért. Neszlusza községben 1850-ben, csaknem három hó-napon át katonaság őrködött azon, hogy meggátolja az erdei kihágásokat, illetve azokat megtorolja. 1851. február első napjaiban azután újabb zavar-gások történtek. Tíz csendőr szállt ki a községbe, hogy a korábbi rendzavaró-kat letartóztassa. A parasztok azonban kaszákkal felfegyverkezve fogadták a hivatlan vendégeket, megtámadták őket, akik ezután meghátráltak. Egy újabb jelentés — február 17. —, amely egészen a belügyminiszterig jutott, már azt írhatta, hogy „...Neszlusza községe a csendőrség elleni erőszak, a községi bíró bántalmazása és erőszakos eltávolítása, valamint újbóli erdőhábo-rítás vétségét követte el, a katonai hatalom gyors közbelépése azonban any-nyira megfélemlítette a község és környék »rosszérzelmű« parasztjait, hogy a csendőrséggel való további összeütközéstől nem kell tartani”. A mozgalmak-ban részt vevőket bíróság elé állították, akik a csendőrséggel is szembeszáll-tak, a pozsonyi hadbírótság elé kerültek (4). Az erdőfoglalásoknak azonban nem lehetett véget vetni. 1851. április 26-án, az 5. csendőrezred 3/5 szakaszá-nak jelentése az erdőfoglalásokkal kapcsolatban megállapítja, hogy össze-tűzések után a nép kijelentette, hogy az erdő az övé, ezért már évek óta pereskedik az urasággal, de az ítéletet nem hajlandó bevárni, mert az uraság megcsalja őket, eladja az erdőrészeket. Ha pedig a nép fát merészel hozni az erdőből, azt elkoboztatja.

1857. november 13-án Budáról a kormányzóság javaslatot kért a helytartó-sági osztályoktól dologházak felállítására, hogy a közbiztonságot helyreállít-sa. Ebben olvasható, hogy amíg a dologházakat nem valósítják meg, ágenseket, bizalmi embereket kell alkalmazni, különösen a mező- és erdőőrök rablásokra hajlamos rétegével szemben. Erre a rétegre nagy figyelmet kell fordítani. és arra kell törekedni, hogy a pásztorkunyhókat összpontosítsák, a bentlakókat nyilvánantartsák, és egyet a többiekért is tegyenek felelőssé.

1853. december 14-én Pestről olyan jelentés kelt, hogy egy *Gyöngyösy Imre* nevű ügyvéd a parasztokat a földesúr ellen izgatja, azzal, hogy foglalják el a földesúri legelőket és erdőket. Izgatásai és rossz tanácsai ál-tal fokozza az elégedetlenségüket (5).

1858. február 27-én *Neubauer Ferenc* bányakapitány jelentést tett *Coronini* altábornagynak az államvasút és a bányászok közötti viszályról. A terjedel-mes jelentésből csak azt emeljük ki, hogy megszüntették a munkások ingyen való faellátását, ugyanakkor a béreket manipulálták. Szó szerint idézünk a jelentésből: „A munkások panaszai néhány hónap után nem ismétlődtek meg.

Csak Ferencfalván történt legutóbb *ellenszegülés, az ottani erdőmunkások magasabb béreket követelnek*" (6).

Az eddigiekben kihágásokról, szembeszegülésekről volt szó, ezeket igyekeztünk együttesen tárgyalni ebben az időszakban.

Zendülések, „lázítások”

Ilyenekről már 1854-ből is tudunk, amikor *Farkas Károly* szolgabíró jelentést küldött Borsod megye főnökéhez. Az történt, hogy Mályinka és Tapolcsány lakosai a *Szathmáry* család erdőbíróját és a vasgyári erdőkerülőt elfogták, jogosan bírt fegyvereiket elvették, a „letartóztatottakat” vasvillák között vették őrizetbe. A jelentés szerint az urak „segedelmet keresendők” életveszély közt menekültek. A csendőrség nagy erővel vonult ki. „A zendülés fő résztvevőit bíróság elé állították.”

A parasztek erdőfoglalásai visszatérő témák. A tyerhovai parasztek már 1854-ben birtokukba vették a gbelláni uradalom (Trencsén m.) erdőit és legelőit. Az uradalom fegyver használatával sem tudta megakadályozni, hogy az egyik erdőrészt teljesen ki ne termeljék. Ezzel az uradalomnak 30 000 Ft kárt okoztak. A megye a rend fenntartása érdekében azt kérte, hogy a csendőrpáncsnokság helyezzen csendőrsöt el. „Az erdőpusztítások megakadályozására viszont úgy intézkedett, hogy a vitás erdők a község és az uradalom közötti viszály elintézéséig zár alá vétessenek. A zárlatot a megye megfelelő módon ki fogja hirdetni és annak csendőri sgédlettel ad nyomatékot.” (7)

Ezzel kapcsolatos, hogy Bihar megyében több falu lakossága fel akarta osztani az erdőket. Emiatt az elkövetőket hadbírótság elé állították. A föld- és erdőosztó törekvések résztvevői, ezek a „nyugtalan fejű parasztek” olyan hírességgel voltak, hogy Kossuth feleségül vette az orosz cár hűgát és majd tavasszal, az orosz seregek élén, bevonul Magyarországra és az urak földjét majd felosztja a parasztek között (8).

1860. december 27-én, Oroszlányból jelentette a jegyző és a bíró, hogy a nép fellázadt és segítséget kérnek. A jegyző és a bíró elmenekült, de „ki tudja, a legközelebbi éjjel még mi történend, mert a helybéli vadászokat is felakasztással és más effélével fenyegeti a söpredék nép” (9).

1861-ben *gróf Barkóczy János* Kelecsény községi birtokának tagosításakor, a megyei tisztviselőket a nép ellenszegüléssel fogadta, „sőt a lakosság a szabadosság elharapódzott elveit eltanulva” pusztítani kezdték a földesúri tulajdont képező erdőségeket. Az erdőfelügyelő személyzetét lefegyverezték, „oltalomképtelenné tévék”. Csak a katonai karhatalom kivezénylése és bírói küldöttség kiküldése tarthatott rendet (10).

„Rettentő communisticus merénylet, alattomos népbujtogatók”

1862. április 10-én *Ambrózy János* főispán helytartó azt jelentette Komáromból, hogy a gutaiak az uradalomtól elfoglalták a kisebb királyi haszonvételeket, a nádlást és az erdőt. Bár már egy évvel ezelőtt is ez történt, a katonai karhatalom nem járt sikerrel, mert a komáromi várőrség ehhez túl kis létszámú volt. A gutaiak azonban szünet nélkül dacoskodtak, úgy hogy megzabolázásukra ismét katonai karhatalom bevetését engedélyezték. A karhatalom április 8-án megkezdte működését. A gutaiak azonban a „sok évek óta beléjük rögződött eszme mellett” szálltak sikra, ellenszegültek a karhatalomnak, minek következtében a főcinkosok közül huszonegyet elfogtak és

átadták őket a haditörvényszéknek. A jelentés szerint „a nép azóta csendesebb” [11].

Hasonló esetek miatt 1862. március 3-án a Bács-Bodrog megyei Almáson zendülés tört ki. Letartóztatták a város bíróját, *Horváth Jakabot*, mert rávette a lakosságot arra, hogy menessen küldöttséget Pestre. Letartóztatásának hírére a nép fejszét, vasvillát ragadott, a városházáról kiszabadította a bírót, a kiküldött járási esküdtet pedig elüldözte. A városházáról ezután kilökték a jegyzőt és annak helyettesét, meg egy csendbiztost. A zendülés megfékezésére katonaságot vetettek be. Úgy látszott, hogy ez az akció sikerült, ezért a karhatalmat kivonták Gutáról. Május 20-án azonban Ambrózy már hat század katonaság kivezénylését kérte és hadbírótság felállítását is, mert a makacskodó lakosság és a bujtogatók megfékezésére, megbüntetésére nem talált más lehetőséget. [12]

1864. július 27-én a középszolnok megyei főispáni helytartó azt jelentette, hogy Bréd községben a lakosok az erdőt és a legelőt tilalmas erőszakkal birtokba akarták venni. Előzőleg tömeges értekezletet tartottak volna. *Bacsó László* felügyelő gazdatisztet, aki három erdőkerülővel meg akarta akadályozni a „merényletet”, példátlan kegyetlenséggel megölték. A „vagyon- és személybiztonságot veszélyeztető konok merényletnek kiderítésére, s illetőleg a fölöttesek s netáni lázítók kipuhatolására” az első alispánt küldték ki. A vezetése alatt álló vizsgálóbizottságot a felbőszült parasztok megtámadták. Ki kellett vezényelni a Zilahon állomásozó császári-királyi katonaságot, csendőrséget és megyei közbiztonsági személyzetet, hogy a „bosszút lehelő vadcsapatot” ellensúlyozzák. Ötvenegy személyt tartóztattak le, őket börtönbe vették. A hatóságok „rettentő communisticus merényletnek” tartották és minősítették az eseményeket, sőt „alattomos népbujtogatók egyikének” tulajdonították, akinek személyét és hollétét viszont nem sikerült felfedezni. Az ügy kapcsán érdemes idézni a jelentés befejezését, ami így hangzik: „Ebből, valamint a naponként szaporodó erdő- és legelőelkülönítési perekből, amelyek mind megannyian zajosan kezdődnek, őszintén azt következtetem, hogy a nép között ezen nyugtalanság magvát kártékony bujtogatók hintették el, kik azonban a népszerűség leple alá menekülve, eddigelé hatóságilag utolérhetők nem lehettek, de kiket felfedezni és minden tehetségeiktől megfosztani igyekezném, e tekintetben alkalmas módon intézkedni el nem mulasztottam.” [13]

A Veszprém megyei Szentgálon 1865. január 5-én hasonló eset ismétlődött meg. Egy megyei karhatalommal végrehajtott vizsgálat során agyonverték *Gombás Lajos* földbirtokost, a községi erdő zárgondnokát, mivel a parasztok nem akartak belenyugodni erdőhasználatuk korlátozásába. *Gombás Lajos* az erdei kihágások elkövetőivel szemben igen szigorúan járt el, őket feljelentette a politikai hatóságoknál is. Kötelességének érezte, hogy az erdő védelmében — ha kell — pandúrok segítségét kérje. Ők sem tudták azonban megakadályozni, hogy a felbőszült sértettek kézre ne kerítsék. Addig verték, amíg bele nem halt. A katonai bíróság a résztvevők közül 33 személyt azonnal halálra ítélte. Az ítéleteket később 12—20 évi börtönbüntetésre enyhítették. [14]

Külön kell szólnunk a faizással kapcsolatos mozgalmakról. Faizásnak nevezték a jobbágyok haszonvételét a földesúr erdejében, ami tűzifára és épületfára terjedt ki. Az 1848. évi X. törvénycikk lehetővé tette a per útján való elkülönítést, de az úrbériség megszüntetésével ez a jog továbbra is érvényben maradt. Ez annyit jelentett, hogy az úrbéresek a földesúr erdejéből haszon-

vételüknek megfelelő községerdőt alakíthattak ki. Ebből igen sok összetűzés származott.

Rohonczy Ignác királyi biztos 1849. március 20-án Sopronban rendeletet adott Sopron és Vas vármegyék lakosai számára, amelyben többek között a faizással kapcsolatban is leszögezi, hogy nem szűntek meg a volt földesúr és jobbágysági között fennállott közös viszonyok. Tilos tehát az önkényes jogbirtoklás, a járási tisztviselők felelősek a rend és a törvény erejének fenntartásáért. Ha tömeges jogbitorlás történik, azt *vétkes zendülésnek* kell tekinteni. Ilyen esetben a járási szolgabíró meg fog jelenni és iparkodni fog az elcsábitott lakosságot felvilágosítani. Ha ez nem sikerülne, akkor fel fogja szólítani a felelős elöljárókat, hogy nevezzék meg a *kontatókat, azaz felbujtókat*. Ha ezeket meg nem nevezik, őket állítják törvény elé, mint maguk is bűnösök. Ha a zendülők ellenszegülnek, a megye házi erejét vetik be elfogatásukra, ha ez sem vezetne eredményre, a császári-királyi katonaságot fogják bevetni. „Tudhatják pedig azt is, hogy azon helység, amely a császári katonaságnak mer ellenszegülni, bizonyosnak tarthatja a tüzzel-vassal vég elpusztítást.” [15]

1850. március 14-i dátum alatt szerepel, hogy Mosóc község (Turóc megye) panaszt tett a *bárá Révay* uradalom ellen, mert az megfosztotta őket a faizástól és bírói végrehajtással fenyegette meg őket az okozott „erdei károk” miatt. Ugyancsak faizás dolgában ír egy 1852. december 31-i kassai csendőrijelentés. Ebben olvasható, hogy a Gömör megyei Kelemér község panaszt tett egyik földesura ellen, mert megtagadta a faizást. A megyefőnök bíróság elé utalta az ügyet, de mint ismeretes, a bíróság előtt a paraszt nem kap igazságot. Egy pozsonyi jelentés 1854. április 6-án arról számol be, hogy Trencsén népét felizgatta a faizással kapcsolatban kialakult helyzet. A földesurak ugyanis a faizásért ellenszolgáltatást követelnek. A jelentés ellenállást helyez kilátásba. 1854 júniusában a Zemplén megyei ruszin községek szabad és korlátlan faizást követeltek maguknak és azt az uradalmi erdőkben igénybe is vették anélkül, hogy az uradalomnak ellenszolgáltatásokat teljesítettek volna. Pestről jelentették 1862. július 26-án, hogy a tapolyai járás zsellérei, miután felsőbb helyről kérték, hogy az úrbéresek módjára az uralkodó őket is szabadítsa fel, mintegy ezren összecsoportosultak, több földet és erdőszt követeltek maguknak. A tömeg egyre jobban felizgatta magát, amely zavargásokhoz vezetett. Ennek okát a hatóságok abban látták, hogy „a Bécsből hazajött küldöttek ámiták csáb reményekkel a tömegeket, vagy valami pénzhajhász demagógok zavarják a tulajdonröli fogalmakat a legdurvább communisticus agitatiókkal.” *Hlaváts János*, Sáros megye főispáni helytartó 1863. január 24-én azt jelentette, hogy a zsellérek megtagadják a munkát és felsorol több esetet, amikor a földesúr faizási joguktól megfosztotta őket. A faizás használatáért évi 104 napi gyalog szolgálmányt teljesítettek, most pedig különböző fenyegetésekkel igyekeznek őket zsarolni. [16]

„A kimenetel gyászos lón...”

A földek felmérésével és tagosításokkal kapcsolatosan az erdőből is élő falvak népe sokszor megmozdult. 1859. augusztus 14-én Sopronból a helytartósági osztály azt jelentette a főkormányzásának, hogy a Tolna megyei Pálfa lakossága ellenszolgált a tagosítás végrehajtásának. A végrehajtó bizottságot kétszer megakadályozták feladatuk megoldásában, mire a soproni úrbéri fő-törvényszék katonai karhatalom kivezénylését kérte. Ugyanez történt az Abaúj megyei Nagyida és Szeszta községekben. Az ónodi zsellérek az 1859 augusztusi tagosítások következményeként birtokháborítás miatt 14—14 napi elzárásra ítélték. A Borsod megyei Jákfalván 1860. május 9-én vasvillákkal és

dorongokkal támadtak a földmérő bizottságra. A megfutamodott bizottságot a vasvillás parasztok üldözőbe vették. A csendőrségnek kellett beavatkoznia, ill. letartóztatásokkal véget vetnie az ellenszegülésnek. A Zala megyei Erdős-fán a tagosítás után véres összetűzésekre került sor. Amikor a csendőrség több lakost letartóztatott és őket Letenyére akarta szállítani, a felfegyverkezett zendülők kiűzték a faluból a hivatalnokokat és a csendőröket. Ezekután egy század katonaság és egy szakasz csendőr szállta meg a községet. A szokásos letartóztatások, bírósági ítéletek következtek. A Gömör megyei Redova faluban a katonai karhatalom jelenlétében is ellenszegültek a birtokrendezésnek. Súlyos összetűzésekre került sor. Négyen súlyosan, tizenöten könnyebben megsérültek. A lázadást csak egy kassai zászlóalj tudta letörni. Ellenszegültek a Gömör megyei Oldalfalván, a Komárom megyei Muzslán és Kuralon. [17]

1860. június 8-án kelt az a jelentés, amely leírja a *véres magyargyepesi lázadást*. A telekkönyvi helyreigazítás és vizsgálat céljából érkezett bizottságot — fenyegető előjelek miatt — már eleve 17 csendőr kísérte. Az összegyűlt tiltakozó lakosság elkeseredett hangulatban ellenszegülésének különböző harcias jeleit adta. A lázongó tömeget nem tudták megfékezni. Háromszori figyelmeztetésre sem csitult és oszlott szét a tömeg, sőt egyre nagyobb lett a lázongás mértéke. Nyílt lázadás tört ki: a nép előszedte a baltákat, vasvillákat, dorongokat és nekirontott a csendőrségnek. A csendőrök szuronyrohamra indultak, majd belelőttek a tömegbe. „*A kimenetel gyászos lőn, — írja a jelentés — illetőleg olyan, minőt fellázadt nép érdemel. Vagy 3 paraszt halva maradt a támadás helyén, számosan megsebesítettek. Több cs. k. csendőr ütésekert kapott.*” A magyargyepesi lázadásban hat falu lakossága vett részt. Végül a megyefőnökök katonasággal sikerült „rendet teremtenie”. Hasonló okból ellenszegülések voltak Forrószegen, Oláhhódoson és Farkaspatakon. [18]

1866. október 4-én a győri püspök, *Simor János* Pinnéd községbe katonaság kirendelését kérte a tagosítás végrehajthatóságához. Eddig a lakosság többször ellenszegült, *elzavarta a megyei fegyveres erőt is*. Ezután a megye a helytartótanácstól kért fegyveres karhatalmi segítséget, de hasztalanul. Ebből az időből is több ellenszegülésről, kisebb-nagyobb zendülésről szólnak a különböző jelentések. Zala megyében, Lippahócon, Gánicsán, Bellatincon, Deklezsinben és Izsákócon voltak megmozdulások. Trencsén megyében a főispán a gbellán-óvári vidékre kért katonai karhatalmat. A főispáni vélemény szerint „...az ottani lakosok között sok lévén, kik semmi egyébből meg nem élnek, mint csakis abból, amit saját vagy idegen erdőből elsajátítanak, jogcím megkülönböztetése nélkül”, az uradalmat a volt úrbériségtől téráldozatokkal is sürgősen szét kell választani. Gömör-Kishont vármegyében már 1865-ben is csak katonai karhatalom védelmével lehetett biztosítani a mérnök munkáját. 1866-ban ismét katonákat kell vinni az ottani Gócs községbe. 1867 februárjában csak egy vadászszázad kivezénylésével lehetett letörni a makacs ellenállást a Bihar megyei Pestere, Esküllő, Űrgeteg és Kalota községekben. [19]

A kiegyezés utáni erdészeti munkásmozgalmak általában az agrárszocialista mozgalmakba beépülve jelentkeztek. Ezeknek részletes taglalása önálló tanulmányt igényelne. Befejezésül mindenesetre meg kell említenünk, hogy az erdészek évszázados küzdelmei is hozzájárultak ahhoz, hogy a huszadik század elejére elkerülhetetlenné váljék „Az erdőmunkásokról” szóló 27. törvénycikk kiadása, melyet 1900. december 14-én szentesítettek és amely 1901. május elsején lépett életbe.

DR. HILLER ISTVÁN

JEGYZETEK

- [4] Részletesebben lásd: Munkások és parasztek mozgalmái Magyarországon 1849—1867. Iratok, Összegyűjt. és szerk.: *Sashegyi Oszkár*. Budapest, 1959, Akad. K., p. 24, 80, 83, 88—90, 102—103, 135, 137 — *Gróf Attems Henrik*, a pozsonyi katonai kerület miniszteri biztosa jelentése a magyarországi helytartóság főnökéhez a neszluzsai zavargásokról.
- [5] Munkások és parasztek ... p. 150—151.
- [6] U. o. p. 213—216.
- [7] U. o. p. 227—228.
- [8] U. o. A helytartósági osztály jelenti a kormányzóságnak, hogy a csökmői parasztek *Kosuthot* várják és a földosztásban reménykednek. p. 234—235.
- [9] U. o. p. 328—329.
- [10] U. o. *Gróf Pálffy Móric* helytartó elrendeli a megyei és kerületi kormányzóknak, hogy a népnek, főképpen közjogi kérdések megoldása iránti hangulatáról tegyenek jelentést. (Kivonatok a beérkezett jelentésekből.) p. 354—358.
- [11] U. o. p. 356, 391—392.
- [12] U. o. p. 389.
- [13] U. o. p. 446—447.
- [14] U. o. p. 447.
- [15] U. o. *Rohonczy Ignác* királyi biztos hirdetménye: „Rendelet Sopron és Vas megye lakosai számára”. p. 78—80.
- [16] U. o. p. 108—109, 152—154, 161—163, 396, 398, 394—395.
- [17] U. o. p. 278—279.
- [18] U. o. A szolgabírói hivatalnál felvett jegyzőkönyv a magyaryepesi ellenállásról a földméréssel szemben, 1860. május 29. *Tenke — Pál Rudolf* reklamációs biztos jelentése a nagyváradai reklamációs felügyelőséghez a magyaryepesi lázadásról. 1860. június 8., *Mikó-Lázur*. p. 279—281.
- [19] U. o. p. 463—464, 464—465.

A pozsonyi „Priroda” könyvkiadó vállalat gondozásában 1985. évben jelent meg szlovák nyelven az „Erdővédelem” („Ochrana lesa”) c. szakkönyv.

A szerzői kollektíva vezetője *dr. Miroslav Stolina*, az erdészeti tudományok doktora, a zólyomi erdészeti és faipari főiskola tanszékvezető egyetemi tanára. A szerzői közösség tagjai Csehszlovákia, Lengyelország, Bulgária és Magyarország szakemberei. Magyar részről *dr. Igmándy Zoltán* tanszékvezető egyetemi tanár és *dr. Bencze Lajos* ny. tanszékvezető egyetemi tanár működött közre a könyv megírásában.

A mű tulajdonképpen erdővédelemtan rendeltetésű szakkönyv, amely elsősorban a felsőfokú erdészeti tanintézetek (egyetemek, főiskolák) hallgatói számára íródott, de jellege és tartalma, illetve a benne felhalmozott korszerű ismeretek folytán jól szolgálja a gyakorlati erdővédelem érdekeit is.

Az erdővédelem ebben a tankönyvben olyan alkalmazott tudományágként kerül bemutatásra, amely az erdő károsítását mint az erdei ökoszisztémában lejátszó sajátos biocénotikus folyamatoat vizsgálja, feltárva annak sajátosságait és okozati összefüggéseit. Ebben a folyamatban ítéli meg a káros tényezők tulajdonképpeni funkcióját, előfordulásuk feltételeit és aktivizálódásuk okait. Vizsgálja és meghatározza az erdő ellenálló potenciálja szabályozásának lehetőségeit, valamint a káros tényezők erdőre gyakorolt hatásának kiküszöbölését.

Az erdővédelemtannak ekként megfogalmazott koncepciója tette lehetővé az igen eltérő problémák egységes egészbe való összefoglalását annak ellenére, hogy a megoldott kérdések némelyikének az egyes európai országokban különleges jellege van, aminek hátterében sajátos természeti és gazdasági feltételek állnak. Ezeket a sajátos jellegzetességeket azonban nem sikerült teljes egészében figyelembe venni, mert meghaladták volna a könyv terjedelmét. A kitűzött cél azonban az volt, hogy a szerzők rámutassanak azoknak a problémáknak lényegére, amelyek a különböző földrajzi körzetekben azonosak: és ez sikerült!

Az erdővédelemtan egyébként az utóbbi években tudományos kutatómunkával feltárt legújabb ökológiai ismeretekre és összefüggésekre alapoz. Mondanivalója, ismeretanyaga elsősorban az erdőkre vonatkozik, de közvetlenül érinti a tájgondozás és az ember természeti környezetének problematikáját is, amivel kapcsolatban az erdővédelemnek különleges jelentőséget kell tulajdonítanunk.

A 480 oldalas könyvet számos kimutatás és grafikon, valamint sok szemléltető fényképra teszi áttekinthetővé és közérthetővé. Tekintettel arra, hogy a könyv a legkorszerűbb ismeretanyagot öleli fel, kívánatos és célszerű lenne magyaryelvű kiadásának meggondolása, illetve megvalósítása.

Dr. Molnár Sándor

CSEMETEKERT — ERDÉSZETI CSEMETETERMELÉS

Nagyon jó időpontban, — még a tavaszi csemetekerti munkák beindulása előtt — márciusban jelent meg és került a könyvesboltokba ez az igazán időszerű, mindennapi használatra alkalmas kézikönyv. Nem tudományos igénnyel készült, nem a téma teljeskörű részletes feldolgozása. Ehhez kötetekre lett volna szükség. Sokkal inkább a hazai csemetetermesztés néhány elismert, gyakorlati szakembere több évtizedes tapasztalatainak rövid, szabatos összefoglalása.

Az alaplóműveletek ismertetésénél felhívja a figyelmet azok céljára, elvégzésük, vagy elmaradásuk esetén nyert előnyök vagy származó hátrányok keletkezésére. Fontosságuk, elmaradhatatlanságuk így válik egyértelművé. Teljesen újszerű, a fajonkénti növetér — szabvány előírások — és az 1 kg-ban levő magdarabszám ábrázolása. Az egyes fafajok termésperiodicitásából eredő csemetehiányok csökkentésére javasolt alavágási módszerek kiterjedtebb alkalmazást érdemelnének. A burkolt gyökérzetű csemetenevelés — bár valóban csak 5% körüli volumenű — még néhány oldal terjedelmet megérdemelt volna. A kiemelés — vermelés — iskolázás — munkaszervezés és növényvédelem fejezetekben az örökervényű szabályos hang-súlyozásával sürget azok alapvetően fontos betartására, de olyan újszerű és jól bevált módszereket is javasol, amelyeket eddig csak néhány csemetekertben alkalmaztak.

A 43 fajaj és 13 cserjefaj szaporítóanyag termelését ismertető gyakorlati kézikönyvet minden csemetekertet kezelő szakember polcára csak ajánlani tudom.

Dr. Dobroszláv Lajos

Szenior Konferenciát tartott az MTSZ Szeniorok Tanácsa június 20-án két plenáris és öt szekcióülésben. A konferencia elnökeként *dr. Osztrovszki György* akadémikus arra hívta fel a figyelmet, hogy a mai nyugdíjas reálértelmiség milyen nehéz időket ért meg, milyen erőfeszítésekkel építette újjá a második világháború által rombadöntött országot, s ma mekkora hátrányokat szenved.

Első előadónaként *dr. Tóth János*, az MTESZ főtitkára tárgyalás céljául tűzte a szenior műszaki, gazdasági, agrár- és természettudományi értelmiség helyzetének feltárását, az őket sújtó nehézségek elhárítására irányuló javaslatok kidolgozását a közelgő közgyűlés megfelelő előkészítése érdekében. Ezt követően *dr. Majoros Sándor*, a Szeniorok Tanácsának elnöke beszámolt a tanácsnak eddigi, rendkívül széleskörű tevékenységéről.

Felszólalt a nyitó ülésen *Szentágothai János* akadémikus és egy, az öregedés komplex problémáival foglalkozó, nemzetközileg kitérgetett anyagból kiemelte azt a megállapítást, hogy 60—65 életév az operatív vezetőképesség felső határa, az ez után még fennmaradó alkotóképiséget tanácsadással lehet működtetni. Ennek elfogadtatását az ilyentájt csökkenő önismeret sajnos gyakran megnehezíti. Másik felszólalóként *dr. Csehák Judit* miniszterelnök helyettes kifejtette, hogy az időskorúak problémái nem oldhatók meg csak államilag, szükség van a társadalom közreműködésére is. Erősen korosodó társadalmunk teljesen új helyzetet teremt, a jelenség mozgásirányításait, igényeit, életstratégiáját most tanuljuk és a kérdések megvilágítása, értelmezése csak maguknak az idős korúaknak tevételes segítségével lehetséges. Ezért üdvözölte nagy örömmel a konferencia megrendezését, amelyben kezdetét látja az időskorúak tömegesen jelentkező sajátos kérdéseinek rendezésére irányuló munkának.

Az I. szekcióülés a szeniorok tudományos tevékenységének lehetőségeivel foglalkozott *dr. Kovács István* akadémikus vezetésével. A II. a társadalmi beilleszkedés, tevékenykedés kérdéseit vitatta meg *dr. Soós Gábor* ny. államtitkárral, a III. a szeniorok életszínvonalát és szociális problémáit vizsgálta *dr. Bartos Istvánnak*, az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság vezetőjének segítségével, a IV. a sokat jelentő foglalkoztatási helyzetét vizsgálta és dolgozott ki erre vonatkozó javaslatokat *dr. Polonkai János*, az SZVT főtitkára összefogásában. Végül a legsúlyosabb nehézségeket az V. szekcióban az aranydiplomás mérnökök helyzetét tárgyaló ülés vette színpadra *Merényi János* ny. egyetemi docens vezetésével.

A záró, plenáris ülésen a szekcióvezetők röviden ismertették az egyes üléseken elhangzott fontosabb megállapításokat, javaslatokat. A konferencia teljes anyagát a szövetség írásos összeállításban küldi meg a résztvevőknek és terjeszti majd a közgyűlés elé.

Jérôme René